

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ

A Model for Improving the Quality of Life of Prisoners in Nan Provincial Prison according to Buddhist Integration

เพียรชัยรัตน์ เงินงาม¹ วันชัย พลเมืองดี² พระชยานันทมุนี³ และชูชาติ สุทธะ⁴

Phienchairatn Ngerngarm, Wanchai Pornlameungdee, Phrachayananthamuni,
and Chuchat Sutta

Received: March 18, 2022

Revised: April 12, 2022

Accepted: April 15, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.117

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน 2) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักโทษ 40 คน เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน อยู่อย่างแออัดลิ้นเรือนจำ โรงเลี้ยงอาหารคับแคบ เวชภัณฑ์ขาดแคลน สถานที่ศึกษาอบรมไม่เพียงพอ 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ มีการจัดการศึกษาอบรมให้กับผู้ต้องขัง คือหลักสูตรบังคับทั่วไป หลักสูตรบังคับตามลักษณะแห่งและหลักสูตรบังคับเลือก 3) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน คือด้านกายส่งเสริมให้มีการเล่นและแข่งขันกีฬา การดูแลรักษาสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาล การรับประทานอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย ด้านจิตใจจัดการศึกษาอบรมวิชาชีพ หลักสูตรศักดิ์ศาสนา การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน ด้านสังคมจัดโครงการเยี่ยมญาติใกล้ชิด ประกวดร้อง ฝึกระเบียบแถว โครงการจิตอาสา โครงการเตรียมพร้อมก่อนปล่อย

¹ กระทรวงยุติธรรม; Ministry of Justice

²⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phienchr@gmail.com, Tel. 093-2211993

และด้านปัญญาจัดการศึกษาอบรมด้านธรรมะ บริการห้องสมุดพร้อมปัญญาให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้ต้องขัง, พุทธบูรณาการ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current quality of life of prisoners in Nan Provincial Prison; 2) to study the development of the quality of life of prisoners in Nan Provincial Prison based on the Department of Corrections' policy; and 3) to present a model of the quality of life improvement of prisoners in Nan Provincial Prison according to Buddhist integration. This was a qualitative research by analyzing the data from the scriptures, Tipitaka, academic documents, research report, thesis and in-depth interview with 40 key informants. Descriptive content analysis techniques were used. The results of the research showed that 1) the current quality of life of prisoners in Nan Provincial Prison found that prisoners overcrowded, overflowing with prisons, cramped canteen, shortage of medical supplies, inadequate training facilities; 2) for development of quality of life of prisoners in Nan Provincial Prisons according to the policy of the Department of Corrections, there were an education and training for prisoners, namely a general compulsory course and compulsory curriculum; 3) development model of quality of life of prisoners in Nan Provincial Prison was as follows: for the physical aspect, there should be encouragement to play and compete in sports, health care, medical treatment, eating hygienic food; in terms of psychological aspect, there should be education and training in moral education, Saggasamadhi course, chanting in the melody of Sorapanya, praying before bedtime; in the social aspect, there should be a project to visit close relatives, a singing contest, and practice of regulation line, volunteer project, pre-release project; for intellectual aspect, there should be education and training in Dharma, library service with wisdom for prisoners to study and research to increase their knowledge.

Keywords: Quality of Life Development, Prisoners, Buddhist Integration

บทนำ

...งานราชทัณฑ์ นับตั้งแต่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ลงไปจนถึงเจ้าหน้าที่ทั้งหมดต้องรับภาระหน้าที่อันหนัก และเหน็ดเหนื่อยมากทั้งในสายตาของคนทั่วไป ก็มองงานราชทัณฑ์ไปในทางที่ไม่เป็นมงคลว่า เป็นงานต่ำต้อย เป็นงานคูกงานตระวาง น่าเห็นใจผู้ที่ทำงานในกรมราชทัณฑ์ ขอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์และเจ้าหน้าที่ทุกคนอย่าได้คิดท้อถอย ขอให้คิดว่างานราชทัณฑ์เป็นงานที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากอบรมผู้ต้องขังให้ประพฤติตนดีขึ้นไม่ได้ พันโทออกไปก็จะกลับไปเป็นอันธพาลเป็นภัยแก่สังคมอีก ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ควรจะภาคภูมิใจ ถ้าสามารถฝึกอบรมผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีได้ ขอให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ มีมานะอดทน พยายามอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังเป็นคนดี ฝึกหัดงานอาชีพสำหรับเป็นเครื่องมือทำมาหากินโดยสุจริตได้ เมื่อพันโทออกไปแล้วก็ควรติดตามผลด้วยว่า เขานำเอาวิชาชีพ ที่ฝึกอบรมให้ขึ้นไปทำงานการอะไรได้บ้าง ดังนั้นขอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์นำความนี้ ผাগไปแจ้งแก่ข้าราชการ กรมราชทัณฑ์ทุกคนว่า อย่าได้คิดท้อถอยและให้ยึดมั่นในอุดมคติช่วยกันปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญนี้ ให้ได้ผลดี...

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำรัสแก่นายประดิษฐ์ พานิชการ อธิบดีอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 ทำให้ข้าราชการของกรมราชทัณฑ์ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น ตามภารกิจหลักตามกฎหมายในด้านการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริตและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติ โดยสังคมให้การยอมรับ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม และเป็นคนที่มีคุณค่า ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ได้มุ่งเน้นการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาการกระทำความผิดซ้ำอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลที่เหมาะสมกับลักษณะสาเหตุ พฤติกรรมประเภทของการกระทำความผิด เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดซ้ำ โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด (ผู้ค้ารายย่อย)

ประเทศไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา และถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ในหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยนั้น ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรที่ต้องมีหลักหัวใจทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือการไม่ทำชั่ว การทำแต่ความดีและการทำจิตใจให้ผ่องใส หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิต ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและยังถือเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทที่จะต้องให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีคุณค่าต่อชีวิตเป็นอย่างมากและส่งผลทำตนให้เป็นผู้ประเสริฐขึ้นในสังคมได้ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสวิธีพัฒนาจิตที่เรียกว่า “จิตตภาวนา” หรือ “สมาธิ” ไว้เพื่อให้เราได้ศึกษาและพัฒนา จิตของมนุษย์นั้นเดิมเป็นจิตที่ประภัสสร สะอาดไม่มีมลทินและความเศร้า หมดองใด ๆ เหมือนจิตของเด็กแรกเกิดที่เต็มไปด้วยความบริสุทธิ์และมีความสมบูรณ์พร้อมแต่ไม่มีสติรู้ ไม่

มีปัญหาการรักษา พอชีวิตนี้เจริญเติบโตขึ้นสังขารล่วงกาลผ่านวัยไปความพึงพอใจ ความไม่พึงพอใจ ความคิด ความหวัง ความรัก ตลอดถึงความซังได้เข้ามาในจิตบ่อยครั้งขึ้น กระทั่งสัมผัสแล้วจึงก่อให้เกิดความรู้สึก คือเวทนา ถูกใจก็เป็นสุข มีความรู้สึกไม่ถูกใจก็เป็นทุกข์หรือเฉย ๆ จะเห็นว่าธรรมชาติเหล่านี้เมื่อสัมผัสแล้วรู้สึกได้ด้วยใจในอายตนะนั้น ๆ หรือมีวิญญาณเกิดขึ้น บางครั้งตั้งอยู่ บางครั้งดับไป เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัยให้เกิดแล้ว พอสิ้นเหตุปัจจัยจิตนั้นก็ดับไป แต่ความพอใจและความไม่พอใจ ความไม่แน่ใจก็ยังค้างคาติดในใจอยู่ตลอดเวลา หากจิตคิดไม่ดี ย่อมส่งผลกระทบต่อการฝึกปฏิบัติ ต่อการพัฒนา ต่อการกระทำและคำพูดได้ เมื่อฝึกได้ดีแล้วย่อมไม่มีความทุกข์ใด ๆ เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะเป็นเรื่องของการใช้กำลังสติและปัญญาของตน ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า

“ผู้มีปัญญาคควรรักษาจิต ที่เห็นได้ยากยิ่ง ละเอียดยิ่ง ชอบไฝหาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา เพราะจิตที่คุ้มครองแล้วย่อมนำสุขมาให้”

จิตนั้นถ้าฝึกให้สงบระงับดีแล้ว ย่อมมองเห็นสิ่งทั้งปวงตามสภาพความเป็นจริง ปัจจุบันส่วนมากจะให้เราฝึกการกำหนดรู้ คือให้ฝึกสติระลึกอยู่กับปัจจุบันให้ได้ก่อนตามหลักสติปัฏฐาน เพราะทุกส่วนในร่างกายนี้เป็นเพียงอุบายให้สติมาระลึกรู้เท่านั้น เพียงเพื่อรู้ เพียงเพื่ออาศัยระลึกอยู่เสมอการปฏิบัติที่เป็นฐานวิปัสสนา คือให้ฝึกสติระลึกรู้อาการกาย เวทนา จิตและธรรม รู้ตัวตน รู้เขารู้เรา รู้ความจริงที่ว่าสิ่งที่กระทบนั้น มันเป็นเพียงมายาให้เห็นการเกิดดับในจิตเท่านั้น หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมแก่จริตบุคคล ในการฝึกฝนพัฒนาตนเองมีหลายระดับ คือระดับศีลธรรม กุศลกรรมบถและในระดับสังฆธรรมขั้นสูง คือมรรคมีองค์ 8 ในอริยสัจ 4 ประการ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาฝึกฝนอบรมบุุคคลซึ่งมีชีวิตที่ระคนอยู่ด้วยความอยากได้ อยากดี อยากมี อยากเป็น ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีสัมมาชีพ รู้จักการดำเนินชีวิตตามมรรควิธีด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา 4 ประการ ได้แก่

1) กายภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย พัฒนาอินทรีย์ทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้มีอินทรีย์สังวร รู้จักระมัดระวังรักษาตนไม่ให้ก่อโทษทางกาย รู้จักปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม

2) ศิลภาวนา คือการพัฒนาด้านศีล ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย มีกติกาทางสังคมร่วมกันอย่างน้อยที่สุดในระดับชาวบ้าน คือ ศีลห้าข้อ เพื่อป้องกันความเดือดร้อนเสียหายแก่คนอื่น การละเมิดในสิทธิคนอื่น อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติไว้ได้

3) จิตตภาวนา คือการฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง มีความเจริญไพบุลย์ด้วยคุณธรรมทั้งปวง เช่น ฝึกฝนตนให้มีความรักความเมตตาต่อสรรพสัตว์ พัฒนาจิตใจของตนให้มีความสงสารอยากจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ลำบากกำลังประสบกับความทุกข์

นานาประการอยู่ในสังคมยุคปัจจุบันและฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความผ่องใสเบิกบานดำเนินชีวิตด้วยความสุขใจ

4) ปัญญาภาวนา คือการพัฒนาฝึกฝนอบรมตนจากการได้ศึกษาเล่าเรียน การสวดรับฟังมามาก และการลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น ส่วนปัญญาในระดับสูง หมายถึง การรู้ตามสภาพของสังขารทั้งหลายที่มาปรุงแต่งกันเข้าแล้วรู้จักปล่อยวางสังขารเหล่านั้นเสียด้วยปัญญา คือ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) และ สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้พบกับความสุขที่แท้จริงที่มีคุณค่าต่อตนเอง เป็นความสุขที่มีความพอดีไม่ขาดไม่เกิน เพราะถ้าหากขาดไปเกินไปจะเป็นทุกข์ จึงทำอะไรให้มีความสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเป็นการพัฒนาทั้งด้านศีล สมาธิ ปัญญาและสังคม (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), 2560)

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังไว้ว่าเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี จัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาการอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงาม กิจกรรมสันทนาการ กีฬารวมทั้งจะต้องมีโอกาสดำเนินการติดต่อกับครอบครัวญาติมิตร องค์กรเอกชนที่มีภารกิจเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังและรับรู้ถึงข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

เรือนจำจังหวัดน่านเป็นหน่วยงานสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกฎหมายตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจตามกฎหมายให้ลงโทษคุมขัง จำคุก รวมถึงดำเนินการตามแผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรมของผู้ต้องขังด้วยการฝึกทักษะวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม การฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนสร้างสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมให้สามารถอยู่ในสังคม เมื่อพ้นโทษให้มีงานและอาชีพรองรับและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นับเป็นภารกิจหลักที่สำคัญในการป้องกันสังคมของกรมราชทัณฑ์ รวมทั้งดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วน 5 ก้าวแห่งการเปลี่ยนแปลงราชทัณฑ์ มีแนวทางในการขับเคลื่อนภายใต้แนวคิดราชทัณฑ์ที่มั่นคงและยั่งยืนเพื่อให้สังคมรับรู้และเห็นผลในเชิงประจักษ์ตลอดไป โดยการพัฒนาจิตใจด้วยหลักสูตรสวดคาสมาธิร่วมกับสถาบันพลังจิตตานุภาพจัดทำโครงการอบรมสวดคาสมาธิให้กับผู้ต้องขัง โดยได้รับความเมตตาจากสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร) นำวิชาสมาธิเปิดสอนให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อเป็นการปรับทัศนคติ จิตใจพฤติกรรมให้มีความอ่อนโยน รู้จักมีเมตตา มีความอดกลั้น ควบคุมอารมณ์ไม่ก่อเกิดโทษภัยทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ คนจะทำดี พุทธหรือทำชั่ว พุทธชั่วก็ล้วนมา

จากใจทั้งสิ้น” การสร้างการยอมรับจากสังคมเป็นการปรับทัศนคติของสังคมที่มีภาพด้านลบต่อเรือนจำและผู้ต้องขังให้มีความเชื่อมั่นยอมรับผู้พ้นโทษ เพราะการยอมรับการให้ออกจากสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษมีความตั้งใจที่จะกลับตนเป็นคนดีของสังคม ไม่หวนกระทำผิดซ้ำ (กรมราชทัณฑ์, 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ามีที่น่าสนใจอย่างมากในการวิจัยเรื่องนี้ซึ่งคาดว่าจะผลการวิจัยอาจนำมาใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านตามนโยบายของ กรมราชทัณฑ์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

บทความวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Structured Interview) แบบมีโครงสร้าง โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ที่ปรึกษาเห็นชอบ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 40 คน ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดน่าน จำนวน 10 คน ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมจิตภาวนาหลักสูตรศกาศสมาธิในเรือนจำจังหวัดน่าน จำนวน 30 คน เป็นผู้ต้องขังชั้นดี 10 คน ผู้ต้องขังชั้นดีมาก 10 คน และผู้ต้องขังชั้นเยี่ยม 10 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษาตีความ สรุปผล และนำเสนอเป็นรายงานวิจัยในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน พบว่า เรือนจำจังหวัดน่านมีพื้นที่ว่างให้ผู้ต้องขังได้พักผ่อนหรือทำกิจกรรมไม่เพียงพอ ผู้ต้องขังอยู่อย่างแออัดและอยู่ในสภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โรงเลี้ยงอาหารคับแคบ เวชภัณฑ์ขาดแคลน สถานที่ศึกษาอบรมคับแคบไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อการศึกษาพัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มาจากหลากหลายอาชีพ ฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ถิ่นตนเองเป็นใหญ่ ควรมีการพัฒนาในด้านเรือนนอน สถานที่พักผ่อนและสถานที่ออกกำลังกายให้ดีขึ้น ผู้ต้องขังอยู่ร่วมกันอย่างปกติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านของกินของใช้และมีการให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติตัวและ

การใช้ชีวิตอยู่ ในเรือนจำจังหวัดน่าน รวมถึงการดูแลสุขภาพตนเอง ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในเรือนจำจังหวัดน่านบางครั้งไม่พอเพียงต่อความต้องการของผู้ต้องขัง เช่น น้ำในการอุปโภคบริโภค เนื่องจากมีผู้ต้องขังจำนวนมาก เรื่องสุขภาพผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการให้มีเวชภัณฑ์และยารักษาโรคให้เพียงพอกับความต้องการ เช่น ยาสามัญประจำบ้าน ยาที่ใช้ในการรักษาที่จำเป็นและตรงตามโรคที่ผู้ต้องขังเป็น เช่น โรคเบาหวาน โรคความดัน โลหิตสูง โรคทางเดินอาหาร เป็นต้น

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ พบว่าเรือนจำจังหวัดน่านได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง โดยจัดการศึกษาอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

2.1 หลักสูตรบังคับทั่วไป ได้แก่ หลักสูตรปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ หลักสูตรสัปดาห์สามัญ โดยการปฏิบัติสมาธิ ให้มีสติ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หลักสูตรการพัฒนาทักษะชีวิต (เฉพาะกลุ่ม) ได้แก่ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อคืนคนดีสู่สังคมสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ (ผู้สูงอายุ ผู้พิการ) เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังผู้สูงอายุ ผู้พิการทั้งด้านจิตใจ การวางแผนประกอบอาชีพและความพร้อมด้านครอบครัวและที่อยู่อาศัยภายหลังพ้นโทษ

2.2 หลักสูตรบังคับตามลักษณะแห่งคดี มีดังนี้ (1) กลุ่มคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้ารายย่อย โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดก่อนพ้นโทษ โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัด โครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด TO BE NUMBER ONE (2) กลุ่มคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ได้แก่ โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำความผิดซ้ำ (3) กลุ่มคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเสรีภาพ ได้แก่ โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดที่ใช้ความรุนแรง

2.3 หลักสูตรบังคับเลือก ได้แก่ (1) หลักสูตรพัฒนาจิตใจ โดยจัดการเรียนธรรมศึกษาให้กับผู้ต้องขัง คือชั้นเรียนธรรมศึกษาตรี ชั้นเรียนธรรมศึกษาโทและชั้นเรียนธรรมศึกษาเอก โครงการฝึกอบรมศาสนพิธีกร (มัคทายก) (2) หลักสูตรการศึกษาสายสามัญ ตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (3) หลักสูตรประกาศนียบัตรพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (4) หลักสูตรการศึกษาสายอาชีพ ระดับปวช./ปวส. (5) หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน (6) การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน (7) หลักสูตรฝึกทักษะวิชาชีพพระยะยาว ได้แก่ การฝึกทักษะการทำงานรับจ้าง การฝึกทักษะวิชาชีพประจำกองงานโรงงานช่างไม้ การฝึกทักษะวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ (8) หลักสูตรอบรมก่อนพ้นโทษโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษหรือเข้าเกณฑ์พักการลงโทษ

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า

3.1 การสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยอีกวิธีการหนึ่ง เริ่มจากการรับนโยบายจากกรมราชทัณฑ์เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติที่เป็นแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีภารกิจสำคัญ คือ การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง มีหลักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

3.2 กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการให้แก่ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน พบว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตให้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม โดยหลักสูตรอบรมที่เสริมสร้างจริยธรรมเน้นไปตามหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์กำหนด มีหน่วยปฏิบัติในระดับเรือนจำ คือ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ เช่น การอบรมพัฒนาจิตใจด้วยหลักสูตรสัคคาสมาธิ การอบรมเนื่องในวันสำคัญของชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ การศึกษาวิชาธรรมศึกษา โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการโดยเฉพาะการนำกระบวนการของหลักภาวนา 4 มาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง ทั้งด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา เป็นวิธีสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

3.3 การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในกิจวัตรประจำวันและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นการนำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน โดยให้ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การใช้สวดสายกลางเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับฟังธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม การทำสวดมนต์ช่วงเย็น การนำวิทยากรภายนอกเข้าอบรมให้ความรู้ การเปิดอบรมหลักสูตรสัคคาสมาธิ วิชาธรรมศึกษาและวิชาธรรมะต่าง ๆ กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา

ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหลังผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรสัคคาสมาธิด้วยหลักภาวนา 4 พบว่า

1. ด้านร่างกาย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำได้ดีขึ้น ทั้งการอยู่การกิน ที่พักอาศัย การนอนหลับพักผ่อน มีพฤติกรรมการซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือยจากร้านค้าสวัสดิการลดน้อยลง การรับประทานอาหารที่เรือนจำจัดให้ถือว่ามีความเพียงพอต่อความต้องการ ดำเนินชีวิตส่วนตัวและเข้ากับผู้ต้องขังอื่นได้ เช่น การอาบน้ำ การเข้าห้องน้ำไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกับเพื่อนผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในช่วงเข้ากลุ่มฝึกอบรมหลักสูตรสัคคาสมาธิอยู่ด้วยกันแบบกัลยาณมิตร สรรวมกาย วาจาและใจอยู่เสมอ มีสุขภาพร่างกายดีขึ้น การได้เข้าอบรมเจริญสติแล้วทำให้นอนหลับได้ง่าย หลับลึกไม่ฝันร้ายและตื่นเช้าเป็นเวลา ตื่นมาก็กำหนดสติ นอนปฏิบัติจนกว่าจะถึงเวลาปล่อยขังทำให้นอนหลับสบายยิ่งขึ้น หน้าตาสดชื่นแจ่มใส

2. ด้านจิตใจ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เมื่อเข้ามารับโทษในเรือนจำเกิดความทุกข์ทางจิตใจ วิตกกังวล คิดมากฟุ้งซ่าน ทำใจไม่ได้ ไม่มีสติและไม่มีสมาธิในการดำเนินชีวิต เสียใจและโทษตนเองที่ทำผิดที่ต้องมาติดคุก มีความวามทุกข์ใจอย่างแสนสาหัสทั้งตัวเองและครอบครัว แต่เมื่อได้เข้าอบรมหลักสูตรศักดิ์คสาสมาธิ ทำให้ใจเย็นขึ้นมาก มีความสุขกับสภาพที่เป็นอยู่ คนที่เคยโกรธก็ให้อภัยได้ ไม่คิดฟุ้งซ่าน สภาพจิตใจเข้มแข็งขึ้น มีความคิดดีขึ้น มีสมาธิ มีสติในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนตัวเองได้ สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีและตั้งใจจะไม่กระทำความผิดซ้ำ ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เพื่อให้พ่อแม่และคนที่รักมีความสุข เกรงกลัวบาปไม่อยากทำบาปทำกรรมอีก เจ้าหน้าที่มอบหมายให้ทำอะไรก็ได้

3. ด้านสังคม ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เดิมที่เคยวิตกกังวลเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพของตนกับสังคมภายนอก เมื่อได้ผ่านการปฏิบัติธรรมก็คลายความวิตกกังวล มีความมั่นใจในตนเอง ตั้งมั่นที่จะปฏิบัติตนให้ดี ทำความดี ส่งสมความดี สร้างความภาคภูมิใจในตนเอง พัฒนาตนเองระหว่างต้องโทษ ยอมรับตนเอง มีเป้าหมายในชีวิต รอวันที่จะพ้นโทษ ไม่กังวลในเรื่องการยอมรับของสังคม ไม่กังวลว่าสังคมภายนอกจะรังเกียจหรือไม่ ยอมรับ ตัวเองได้พอใจแล้ว อยู่ในเรือนจำมีความสุขตามอัตภาพ ไม่เดือดร้อน ช่วยการทำงานเรือนจำเต็มความสามารถ ทำอะไรได้ก็อาสาทำ เมื่อพ้นโทษแล้วมีโอกาสอยากช่วยเหลือสังคม มีกำลังใจมาก ให้อภัยตัวเอง ไม่เป็นภาระของสังคม ตอนนี้อยู่ในเรือนจำขอทำหน้าที่สมาชิกสังคมเรือนจำให้ดีที่สุดอยู่ในระเบียบวินัย

4. ด้านสติปัญญา ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีสติ มีปัญญามากยิ่งขึ้น คิดอ่านได้อย่างเป็นกระบวนการ ไม่อาฆาตพยาบาทผู้อื่น เวลาทำงานร่วมกับผู้อื่นก็สามารถช่วยกันทำงานให้สำเร็จได้ด้วยดีและงานก็สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อลดความขัดแย้งได้อย่างดี สามารถเลือกใช้คำพูดที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพคุณภาพชีวิตในปัจจุบันของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า เรือนนอน สถานที่พักผ่อนและสถานที่ออกกำลังกายควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่อยู่ร่วมกันอย่างปกติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการให้คำปรึกษาแนะนำในการใช้ชีวิตในเรือนจำ การดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งอำนวยความสะดวกไม่พอเพียง เช่น น้ำอุปโภคบริโภค ต้องการให้มีเวชภัณฑ์และยารักษาโรคให้เพียงพอและตรงกับโรค สอดคล้องกับงานวิจัยของสมนทิพย์ จิตสว่างและนที จิตสว่าง (2559) พบว่า ผู้ต้องขังมีปัญหาคุณภาพชีวิตที่ขณะต้องโทษในเรือนจำ เช่น ปัญหาสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ ผลการวิจัยพบว่าการจัดการศึกษาอบรมให้กับผู้ต้องขังหลักสูตรบังคับทั่วไป เช่น หลักสูตรศักดิ์คสาสมาธิ โดยปฏิบัติสมาธิให้มีสติ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หลักสูตร

บังคับตามลักษณะแห่งคติ เช่น กลุ่มคติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หลักสูตรบังคับเลือก เช่น หลักสูตรพัฒนาจิตใจ หลักสูตรการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อากาศร งามปลอด (2558) พบว่า เรือนจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการอบรมผู้ต้องขังให้เตรียมความพร้อมในการปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตภายในเรือนจำและมีการจัดอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง หลักสูตรสังคมศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวัฒน์ รัตนวงศ์ (2555) พบว่า เรือนจำจังหวัดอุดรดิตถ์มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุตามคู่มือการจัดการสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรมราชทัณฑ์

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ

3.1 การสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่ามีขั้นตอนเริ่มจากรับนโยบายการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์แล้วนำมาบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามหลักการของ (1) หลักยุทธศาสตร์หรือนโยบายหลักของชาติในด้านการแก้ไขพัฒนาของผู้ต้องขัง (2) นโยบายราชทัณฑ์ด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย (3) นำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติในระดับปฏิบัติงานตามหลักสูตร โครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่อยู่ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง (4) การตรวจสอบผลสะท้อนกลับและการติดตามผลจากสถิติการติดซ้ำ เพื่อนำมาแก้ไขกระบวนการแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวัฒน์ รัตนวงศ์ (2555) พบว่า เรือนจำจังหวัดอุดรดิตถ์มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุโดยมีการวางแผนดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลการดำเนินงาน

3.2 กระบวนการสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่ามีกระบวนการสร้างจริยธรรมผู้ต้องขังตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตแบบองค์รวม ตามหลักสูตรอบรมที่เสริมสร้างจริยธรรมที่กรมราชทัณฑ์ เช่น โครงการอบรมหลักสูตรสังคมศาสตร์ โครงการอบรมเนื่องในวันสำคัญของชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ การศึกษาวิชาธรรมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญ์ญ์ โคตรชมพู (2561) พบว่า เรือนจำได้จัดให้มีกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติให้กับผู้ต้องขัง มีพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี การอบรมให้ความรู้ด้านศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม ศักดิ์สมาธิ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ สุทธิ (2560) พบว่า กระบวนการพัฒนาชีวิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนให้สมบูรณ์สูงสุดจนบรรลุอรหัตผลได้โดยการปฏิบัติตามหลักธรรม ได้แก่ ปฏิกุมาตฐานทางความคิด สร้างชีวิตบนปัจจัยพื้นฐาน ผูกพันให้มีความชำนาญการปรับสภาพจิตใจให้พร้อม น้อมนำธรรมะเบื้องต้นใส่ตน

3.3 การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในกิจวัตรประจำวันและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าเรือนจำจังหวัดน่านได้นำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ต้องขังปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระช่วงเย็น การจัดอบรมหลักสูตรสังคมศาสตร์ วิชาธรรมศึกษา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันพระ โดยจัดปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร สอดคล้องกับงานวิจัย

ของสวัสดี จิรัฏฐิติกาล (2556) พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ผ่านหลักสูตรการปฏิบัติธรรม นิยมสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน ต้องการตัดบาตรและฟังเทศน์บ่อย ๆ ต้องการทอดผ้าป่าหรือกฐินมากกว่าก่อนเข้าอบรม

3.4 ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านหลังผ่านกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ผ่านการเข้าอบรมหลักสูตรสัปดาห์ศาสนา มีการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย ผู้ต้องขังส่วนใหญ่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำได้ดีขึ้น ทั้งการอยู่การกิน การนอนหลับพักผ่อน ที่พักอาศัย อยู่ร่วมกันได้ดี 2) ด้านจิตใจ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจเข้มแข็งขึ้น มีความคิดดีขึ้น มีสมาธิ มีสติในการดำเนินชีวิต มีความรับผิดชอบ สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีและตั้งใจจะไม่กระทำความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป 3) ด้านสังคม ผู้ต้องขังส่วนใหญ่คลายความกังวล มั่นใจในตนเอง ตั้งมั่นที่จะปฏิบัติตนให้ดี ทำความดี สร้างความภาคภูมิใจในตนเอง พัฒนาตนเอง ยอมรับตนเอง มีเป้าหมายในชีวิต ไม่กังวลว่าสังคมภายนอกจะรังเกียจหรือยอมรับหรือไม่ ยอมรับและให้อภัยตัวเอง มีความสุขตามอัตภาพ มีกำลังใจมาก อยู่ในระเบียบวินัย ช่วยงานเรือนจำเต็มความสามารถ 4) ด้านสติปัญญา ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีสติ มีปัญญามากยิ่งขึ้น คิดอ่านได้อย่างเป็นกระบวนการ ไม่อาฆาตพยาบาทผู้อื่น สามารถช่วยกันทำงานให้สำเร็จได้ด้วยดีและรวดเร็ว แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น เพื่อฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักวิธีปฏิบัติต่อชีวิตหรือให้รู้จักวิธีในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีความสงบสุข รู้จักการแก้ปัญหาของชีวิตและหาทางออกจากความทุกข์ได้ด้วยปัญญา โดยไม่ก่อให้เกิดโทษพิชภัยแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของเอื้อมอร ชลวร (2553) พบว่า การพัฒนาปัญญาเป็นการทำให้ความรู้ความเข้าใจชัดเจนเจริญขึ้นเพื่อนำมาจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตเพื่อเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีศีลเป็นพื้นฐาน เพื่อให้มีสมาธิที่ตั้งมั่นและมีประสิทธิภาพ เมื่อศีลและสมาธิถึงพร้อมการฟังความรู้จากผู้ทรงปัญญาก็จะเพิ่มประสิทธิภาพ ต่อจากนั้นจึงจะเป็นบาทฐานของแนวการพัฒนาปัญญาขั้นตอนสุดท้าย คือการพัฒนาปัญญาโดยตรง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ			
ด้านกาย	ด้านสังคม	ด้านจิต	ด้านปัญญา
กายภาวนา (สุขภาพดี มีอนามัย)	ศีลภาวนา (คนดีสู่สังคม)	จิตตภาวนา (สร้างเกราะคุ้มกันจิต)	ปัญญาภาวนา (ติดอาวุธทางปัญญา)
-การดูแลสุขภาพความ สะอาดของร่างกาย -การฝึกกายบริหาร ออกกำลังกาย เล่นกีฬา -รับประทานอาหาร ตรงเวลา -การพักผ่อนให้เพียงพอ -การดูแลสุขภาพสุขภาพ กายให้สมบูรณ์แข็งแรง	-ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของ สังคมได้อย่างถูกต้อง -การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน -ความมีเมตตาต่อเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน -ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	-รับฟังธรรมะ ศีลธรรม จริยธรรม -ปลูกฝังศีลธรรมอันดีงาม -การรับฟังบรรยายธรรมะ -การไหว้พระสวดมนต์ -การนั่งสมาธิ -มีความเมตตากรุณา	-การได้รับการศึกษา ในระดับต่างๆ -การเรียนรู้วิชาธรรมศึกษา -การฝึกอบรมวิชาชีพ -มีความรู้ไม่รู้อะไร -รู้กาลเทศะ -การรู้จักแก้ปัญหา ด้วยปัญญา

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการ โดยการเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย

1. ด้านกาย (กายภาวนา)

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

การดูแลสุขภาพความสะอาดร่างกาย เครื่องแต่งกาย เครื่องนอน สถานที่ในเรือนจำ การฝึกกายบริหาร การออกกำลังกาย การออกกำลังกายและนันทนาการต่าง ๆ รับประทานอาหารตรงเวลา การพักผ่อนให้เพียงพอ การดูแลสุขภาพสุขภาพกายให้สมบูรณ์แข็งแรง

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ การปฏิบัติตนตามหลักภาวนา 4

การชำระร่างกายให้สะอาด การทำความสะอาดเครื่องแต่งกาย เครื่องนอนให้สะอาดอย่างสม่ำเสมอ การสวดมนต์หรือระฆังการกระทำทางกาย วาจา การออกกำลังกายอย่างมีสติ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การรับประทานอาหารให้ตรงเวลา ฝึกจิตให้รู้จักพอประมาณและมีสติ กำหนดรู้ในการรับประทานอาหาร การพักผ่อนหรือการนอนหลับ ทำให้มีสติกำหนดรู้ได้ การดูแลสุขภาพสุขภาพกายให้มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง

2. ด้านสังคม (ศีลภาวนา)

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

การเคารพธงชาติ การฝึกระเบียบแถว การรับฟังการอบรมจากเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของเรือนจำ การทำงานหรือทำกิจวัตรประจำวันตามตารางเวลาภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ การปฏิบัติตนตามหลักภavana 4

การให้ความเคารพ การมีระเบียบวินัย และการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ และดำรงตนให้อยู่ในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด การมีสติ กำหนดจิตให้แน่วแน่ รู้ถึงสาระจากการอบรม การวางตัวให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง การทำกิจวัตรประจำวัน ผู้ปฏิบัติควรให้เป็นไปด้วยความมีสติและก่อให้เกิดบุญแก่จิตใจของตนเองอย่างแท้จริง โดยมีต้องให้ใครมาบังคับร่างกายหรือจิตใจของตนเองแต่อย่างใด

3. ด้านจิต (จิตตภาวนา)

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

การปฐมนิเทศผู้ต้องขังใหม่ ฟังการอบรมธรรมะ ศีลธรรม จริยธรรมจากพระวิปัสสนาจารย์หรืออนุศาสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ การเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เรือนจำจัดขึ้น การไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน การอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ การปฏิบัติตนตามหลักภavana 4

การตั้งสติรับฟังการดำเนินชีวิตในเรือนจำอย่างมีสมาธิ การมีสติกำหนดการฟังการบรรยายธรรมจากพระวิปัสสนาจารย์/อนุศาสนาจารย์ เพื่อทำความเข้าใจสาระแห่งธรรมและจิตมีสมาธิ มั่นคง แน่วแน่ มีความขยันหมั่นเพียรในการช่วยเหลืองานของทางเรือนจำเป็นอย่างดี การตั้งใจสวดมนต์ โดยให้มีสติ กำหนดรู้ความหมายของบทสวดมนต์ การตั้งใจรับความรู้จากการอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยอย่างมีสติ มีความนึกคิด อดทนต่อสิ่งที่เกิดขึ้น มีสมาธิและสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส

4. ด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

จัดการศึกษาอบรมให้กับผู้ต้องขังได้ศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาในระดับอุดมศึกษา การเรียนวิชาชีพและการฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ การปฏิบัติตนตามหลักภavana 4

การศึกษาเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้นจากสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ และเกิดจากความชื่นชอบในวิชาชีพที่ตนเองพึงปรารถนา การศึกษาปฏิบัติอาศัยกายของผู้ปฏิบัติเป็นห้องเรียนรู้ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้จักเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่านเชิงพุทธบูรณาการนี้ สามารถนำไปสู่นโยบายเชิงปฏิบัติการของพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังตามหลักการทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการที่เป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง สามารถนำไปใช้ในการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังได้ต่อไป เช่น

1. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ
2. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัด

น่านเชิงพุทธบูรณาการกับการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการของเรือนจำอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2559). *บันทึกประวัติศาสตร์ 5 ก้าวอย่างแห่งการเปลี่ยนแปลงราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- ชัยวัฒน์ รัตนวงศ์. (2555). รูปแบบการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ: กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดอุดรดิตถ์. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์, ฉบับพิเศษ*, 95-102.
- ชูชาติ สุทธะ. (2560). *กระบวนการพัฒนาชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (2552). *ความสุขทำอย่างไรจึงจะพบสุข*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560. (2560, 18 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 21 ก, หน้า 1-24.
- พิรญาณ โคตรชมพู. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สวัสดี จิรัฏฐิติกาล. (2556). *การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 24(2), 78-101.
- อาภากร งามปลอด. (2558). *การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง เรือนจำกลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอื้อมอร ชลวร. (2553). *การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

